

sobrenaturals que a la *Vita Karoli IV* representen des d'una perspectiva providencialista aquest monarca de Bohèmia. Dos treballs més, l'un d'Elvira Fidalgo i l'altre d'Antonia Vinez & Juan Sáez, incideixen de diferent manera en la voluntat propagandística que tenia Alfons X el Savi quan ubicà l'espai narratiu de molts dels miracles de les *Cantigas de Santa Maria* en zones frontereres del Sud de la Península recentment repoblades. Els treballs de Santiago Gutiérrez i de Luis M. Girón estudien el *Yossipon* i la Bíblia del rabí Moshe Arragel, dues traduccions castellanes que demostren un interès de les elits cristianes per conèixer la cultura jueva de l'època.

Aquests quinze estudis, escrits en català, castellà o italià, demostren que els medievals entenien la literatura com una eina al servei dels bons costums, la ideologia i la propaganda. En definitiva, hi ha molts elements extraliteraris que ens permeten determinar la gènesi i el significat de les obres, així com els punts de vista d'autors i lectors.

BIBLIOGRAFIA

- AVENOZA (1994): Gemma Avenzoa, «Antoni Canals i la traducció de Valeri Màxim. Una primera aproximació», dins Carlos Romero i Rossend Arqués (eds.), *La cultura catalana tra l'Umanesimo e il Barroco*, Padova: Programma, ps. 89-102.
- MAHIQUES (2007): Joan Mahiques Climent, «Escolis i versos manuscrits a les edicions d'Ausiàs March», dins Josep Solervicens *et al.* (eds.), *El (re)descobrimnt de l'Edat Moderna*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat - Universitat de Barcelona, ps. 282-295.
- ROMEU (1991): Josep Romeu i Figueras, *Poesia en el context cultural del segle XVI al XVIII*, II, Barcelona: Curial.
- VALSALOBRE (2007): Pep Valsalobre, «Història d'una superxeria: el cas Jordi de Sant Jordi», dins Josep Solervicens *et al.* (eds.), *El (re)descobrimnt de l'Edat Moderna*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat - Universitat de Barcelona, ps. 297-335.

Joan Solà, una memòria viva

VICENT PITARCH ALMELA

Institut d'Estudis Catalans, Secció Filològica
vpitarch@iec.cat

BONET, NOGUÉ & SALVAT (2017): Sebastià Bonet, Neus Nogué i Eulàlia Salvat (eds.), *Joan Solà, una memòria viva*, Barcelona: Universitat de Barcelona; «Lingüística UB».

Al cap de nou anys de la desaparició del professor Joan Solà, ha esdevingut general el criteri que el considera integrant de la tríada de lingüistes catalans eximis del nostre temps, juntament amb Pompeu Fabra i Joan Coromines. Per descomptat, aquesta no és una opinió gratuïta sinó que reflecteix amb encert una figura humana de condicions exemplars i una producció científica ingent i original, constituïda per una quarantena d'obres i per diversos centenars d'articles, entre científics i de divulgació lingüística. Els dos volums d'*Estudis de sintaxi catalana* mantenen, a trenta-cinc anys vista, la condició de treballs de referència, alhora que constitueixen el punt de partida de la trajectòria docent i investigadora del malaguanyat professor. A tall de mostra, notem les tres obres cabdals, en les quals el protagonisme de Joan Solà ha estat decisiu: la *Gramàtica del català contemporani*, les *Obres completes de Pompeu Fabra* i la *Gramàtica de la llengua catalana*, de l'Institut d'Estudis Catalans.

Dissortadament, Solà no va arribar a veure acabada la *Gramàtica* de l'IEC (GIEC), en la qual havia esmerçat el seu potencial de dedicació, saviesa i entusiasme. De fet, la seva incorporació, l'any 2002, a la Comissió de Gramàtica, de la Secció Filològica, marcà el trànsit a la segona i definitiva etapa de la GIEC. Aquesta nova condició en la trajectòria de Solà admet de ser interpretada com l'inici del reconeixement públic, oficial i definitiu, de la seva autoritat intel·lectual i civil i de l'excel·lència de la seua obra, un reconeixement que assolí la fita màxima l'any 2009, durant el qual fou distingit amb el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes i amb el doctorat honoris causa per la Universitat de Lleida, era l'any del seu discurs emblemàtic al Parlament de Catalunya i del seu nomenament de vicepresident de l'IEC. Poc més tard una malaltia caparruda escapçava una vida en la plenitud de la seva capacitat intel·lectual i energia productiva.

Com a homenatge en el cinquè aniversari de la mort de Joan Solà, el Departament de Filologia Catalana de la seva Universitat de Barcelona va dur a terme una jornada d'estudi, que, dos anys més tard, fou editada —tret d'una ponència— per S. Bonet, N. Nogué i E. Salvat. La publicació, doncs, consta de cinc ponències, més la presentació que els editors intitulen «Joan Solà. Cinc anys».

Joan Solà, una memòria viva és un volum més aviat breu, però d'un contingut concís i substancial, ric en anàlisis i dades innovadores. Certament, l'edició constitueix una nova mostra que la memòria de Solà és viva, alhora que testimonia l'admiració profunda amb què el recorden la munió d'amics, col·legues i companys, alumnes seus i simpatitzants. A través de les cinc ponències, el lector hi descobreix nous intents d'aproximació a l'obra del nostre gramàtic, una obra que els editors no s'estan de reconèixer modèlica, «sense la qual la lingüística catalana dels darrers cinquanta anys no hauria estat el que és», amb el benentès que l'altre objectiu del volum és recuperar la figura d'«una persona entranyable, molt intel·ligent i cordialíssima, un mestre exemplar i un company segur».

Un entre tants col·legues i amics incondicionals de Solà, en Sebastià Bonet, dedica la seva ponència a l'«Estudi dels *Estudis*» (naturalment, *Estudis de sintaxi catalana*), l'obra del Solà jove, respecte de la qual hi reivindica la condició de «fita

decisiva» no sols dins la producció de l'autor sinó també en el conjunt de «la història de la gramaticalització de la llengua» catalana. Per a Bonet, l'actitud radicalment renovadora amb què Solà enfocava el llegat fabrià es fonamentava en quatre constants. D'una banda, el coneixement directe, exhaustiu i crític de les referències lingüístiques catalanes; d'una altra, l'atenció màxima als progressos internacionals de la lingüística, susceptibles d'ésser aplicats al català; en tercer lloc, per damunt de la submissió tradicional a l'autoritat lingüística, hi preval la llibertat de pensament; i finalment, no considerava com a solució definitiva cap de les qüestions que tractava. A partir d'aquestes quatre constants, Bonet traça una síntesi original dels vuit títols dels *Estudis*, que li «sonen mítics».

Naturalment, la referència al fabrisme tornava a guiar la ponència «Quan la forma és descripció: de Pompeu Fabra a Joan Solà», amb què J. Ginebra contribuï a la jornada que comentem. Sens dubte, Solà, com Fabra, fou un lingüista que elaborava la seva obra «en el marc de la gramàtica normativa», amb el compromís de contribuir a perfeccionar —a reformular, quan calia— la normativització de la pròpia llengua nacional. En conseqüència, situat dins d'unes tals coordenades, Solà «no concebia la descripció sense prescripció», de la mateixa manera que la prescripció havia d'estar fonamentada en la descripció.

Aquesta peculiaritat de l'obra de Solà, que representa un ruptura notòria en la tradició catalana, és abordada per Ginebra a través de sis apartats —que complementa amb uns comentaris addicionals, en els quals es planteja nocions i actituds, dins el camp de la llengua, tals com la genuïnitat i la incorrecció, la metodologia i els dubtes en la descripció i en la reformulació.

Ares Llop Naya, fidel al llegat del mestre —per a qui un dels criteris de la realització d'una nova gramàtica ha d'ésser «la integració dels grans dialectes»—, vindica, en la ponència «Els parlars nord-occidentals. Detalls de sintaxi», l'interès que conté la recerca sobre el nord-occidental per a l'estudi del català general. Recordem que a partir de la conferència «Detalls de sintaxi nord-occidental», que Solà va dictar a Lleida, l'any 1989, els seus estudis evidencien que les dades dialectals no solament són claus per a la gramàtica normativa sinó que també esdevenen «una font de coneixement de les propietats generals i dels límits de la variació en el conjunt de les llengües naturals», tal com apunta Ares Llop.

Així doncs, i d'acord amb la microsintaxi dialectal que progressa a Europa, un cop es coneixen les propietats generals de la llengua, cal analitzar-ne detalladament els fenòmens concrets (els «detalls», que en deia Solà). També en aquest camp ell fou un capdavanter dins la lingüística catalana, gràcies als estudis seus que representen les primeres aproximacions a la microsintaxi del català.

Neus Nogué i Lluís Payrató, que també es reconeixen deixebles i admiradors de Joan Solà («una persona que ha estat el nostre mestre i a qui admirem», proclamen), a través de la ponència «Joan Solà, escriptor», obren una nova via d'estudi de l'obra solaniana, tot centrant-se en dues qüestions rellevants: la relació entre els textos de Solà i els aspectes normatius, d'una banda, i, d'una altra, la fixació dels estils que regeixen aquests textos. D'entrada, comparteixen amb Ginebra i

molts altres col·legues el criteri que Solà «escrivia molt bé, era molt bon escriptor». Amb les cauteles pròpies d'un treball que necessàriament s'ha de dur a terme amb unes limitacions notòries, es proposen l'anàlisi de cinc qüestions en quatre obres (dues de gènere acadèmic i dues de gènere periodístic) i, a més, hi suggereixen l'estudi d'altres quatre característiques.

De les «impressions» que en treuen Nogué i Payrató, paga la pena de remarcar-ne unes quantes, algunes de les quals són especialment suggeridores i a fe que suscitaran futures indagacions. Per exemple, Solà mostra un ús molt segur de les estructures sintàctiques i, a més, «el seu criteri era optar per construccions que, dintre del que admetia la norma, li resultaven normals i naturals». Un cas especial, en aquest punt, el constitueix el canvi de criteri amb què va actuar davant les tematitzacions. D'altra banda, en els escrits de Solà hi predomina l'estil telegràfic i sintètic, així com la tendència cap a l'expressivitat; també n'és típica la combinació intel·ligent i ben expressiva d'elements col·loquials i cultes.

Tot plegat porta els autors de la ponència a postular que Solà tenia un forta consciència d'estil, corroborada fins i tot pel rigor amb què treballava i s'autocorregia. Al capdavant, «jo donaria la minsa coneixença tècnica que pugui tenir de res per una línia ben escrita, graciosa, simpàtica o estimulants», fa una confessió seva, que reproduceix la ponència.

Tanca el volum que ressenyem el treball «De l'experiència viscuda a l'anàlisi gramatical», original de M. Pérez Saldanya i G. Rigau, també amics i col·legues de Solà, a la universitat i a la Secció Filològica. Precisament, a la ponència exposen les pròpies vivències compartides amb el mestre a l'IEC i, en concret, en l'elaboració de la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'acadèmia nacional.

Insisteixen en el Solà vindicador del català nord-occidental, en la seva excel·lència com a professor, investigador i divulgador —activitats que entenia com a servei a la comunitat—, a qui la feina no espantava, davant la qual reaccionava amb una capacitat de treball equiparable a la tòpica de Coromines. De fet, «passava de la vida a la llengua, de l'experiència viscuda a la reflexió lingüística», una reflexió complicada, atès que «la llengua sovint se'ns esmuny». Fidel a les seves consignes de rigor científic i d'honestedat, no defugia les qüestions àrdues ni les amagava; més aviat, les compartia i sovint les traslladava a la Comissió de Gramàtica, de la SF.

De la seva perspicàcia i de l'amplitud de les seves recerques emergien uns plantejaments sintàctics ben orientats, alhora que reconeixia els límits de les propostes que hi formulava; és aleshores que «ens engrescava a continuar amb el camí traçat». Al capdavant, allà on era portava la preocupació per la gramàtica al cap i al cor, una indicació que adueixen de grat en Manel i la Gemma.

Finalment, des del primer homenatge (*Joan Solà. 10 textos d'homenatge*) de què fou objecte Solà, al límit de la vida, fins ara mateix, un seguit d'iniciatives en format de jornades d'estudi, articles, llibres, resenyes, enregistraments videogràfics i notes de premsa, editats en paper o en versió digital, coincideixen a confirmar l'actualitat de la figura i l'obra del lingüista insigne, en la línia de l'admirable publicació *Joan Solà, una memòria viva*.